

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΚΑΛΑΜΙΩΤΙΣΣΑ

Από τὸ λιμάνι τῆς Ἀνάφης —λιγόκοσμο νησί, παλιὸ δύσυλο τῶν ἀργοναυτῶν— διόρομος τῆς Παναγίας τῆς Καλαμιώτισσας ζώνει μὲ τὴν ἀνώμαλη καὶ σκονισμένη ἐπιφάνειά του λόφους καὶ δουνά. Βραχώδη καὶ ὄγονα χωράφια σταματοῦν ἀπὸ κάθε πλευρὰ τὴν ματιά. Πάλη τρανὴ ἔστησαν ἀνθρωπος καὶ Φύση γιὰ λίγες ὀργιές καλλιεργήσιμης γῆς. Πολύτιμο καὶ ἴερο τὸ κοκκινόχωμα, συγκρατιέται ἀνάμεσα σὲ χαμηλές ξερολιθίες, σᾶν σὲ μικροὺς στενομακροὺς τάφους, ἀπ' ὅπου θὰ βλαστήσῃ τὸ ἀδύναμο καὶ ἀραιὸ σιτάρι.

Μονομιᾶς, δλώκερη ἡ Φύση ἀλλάζει. Σὲ μιὰ ἀπότομη στροφὴ τοῦ δρόμου πρωτοφαίνονται τὰ ἑρείπια τῆς ἀρχαίας ἐκικλησίας τοῦ Ἀπόλλωνα τοῦ Αἰγιλήτου ἢ Ἀστεάλλα. Στέκουν μεγαλοπρεπῆ καὶ λιγάκι, εἰδωνικά, ἀνεπάντεχη ἰδιοτροπία τῆς Φύσης εἰς τὸ βάθος τῆς ἀναφιώτικης κοιλάδας. Εἶναι ἵσως τὸ μόνο φυσικὸ ἀπομεινάρι, ἀπὸ τὸν τραχὺ τῶν Αἰγιδῶν ἢ Τελεστικρατιδῶν πολιτισμό. Ἡ πρασινάδα κατωκλύζει τὶς πλαγιές, μὰς ἡ κοουφή των ὀρθώνεται ὀλόγυμνη καὶ περήφανη. Οἱ πέρδικες πλημμυρίζουν τὴν τοποθεσία. Περισσότερες τὰ παλιὰ χρόνια καὶ λιγώτερες τώρα.

Χαμηλὰ πολύ, ἔνα ρυακάκι ἀστράφτει, παιγνιδίζοντας μὲ τὶς κροκάλες ποὺ λαιμοκοπάνε ἀπὸ δροσιὰ καὶ ἥλιο. Αὐτὸ εἶνες ἡ ζωγόνα φλέβα, ποὺ τρέφει δλόκληρο τὸν κάμπο τὸν κατάφορτο ἀπὸ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ὀπωροφόρα. Ἀνεβαίνοντας γιὰ τὸ παλιὸ Μοναστήρι, προσπερνάμε ἀγροὺς μ' ὠριμασμένα στάχυα, ποὺ προσκυνοῦν ρυθμικὰ στὸ φύσιμα τὸ ἀνέμου, κάποιο δεσπότη ἀγνωστο, ἢ σκύδουνε βαθειὰ εἰς τὸ πρόσταγμα τῆς Μοίρας, σᾶν κατατρεγμένος λαός.

Προτοῦ πλησιάσῃ κανεὶς ἀρκετὰ κοντά στὸ Μοναστήρι, θαρρεῖς πῶς μένει κρεμασμένο μέσα στὰ δέντρα. "Οσο δύναται συντομεύεται ἡ ἀπόσταση, ἀποκολύπτεται ἀνάμεσα σ' ἔνος ἀπότομο βραχότοπο. Εἶνε τὰ ἴδια τὰ ἑρείπια του —κεραμίδια, καὶ λιθάρια, πού, παίρνοντας μὲ τὸν καιρὸ τὸ χρώμα ποὺ δημιουργοῦν οἱ βροχὲς καὶ ὁ χόνιος, ἐσμίζουν ἀσάλευτα ἀγκυνάρια μὲ τὴ γῆ, ποὺ τὰ σητηρίζει. Μιὰ ισχυρὴ γοντεία, ποὺ ξαναβρίσκουμε σὲ κάθε ἀρχαῖο τόπο κ' ἡ ὅποια μᾶς ἀφαρπάζει ἀμεσα, μεταφέροντάς μας νεορὰ στὶς ἐποχὲς τῆς Λακωνικῆς εὐημερίας καὶ ἐπικράτειας, ἀνάβλύζει ἀπὸ τὴν νεκρὴ πόλη.

Οἱ ἐκικλησίες λιγώτερο φθάρηκαν. "Η τελειότερη ἑκδηλωση τοῦ πνεύματος τῆς Λακωνικῆς τοῦ Η π.χ. αἰώνων, δὲν ἐθίχθηκε ἀνεπανόρθωτα ἀπὸ τὶς δοκιμασίες. Εθώμπωσαν κάπως οἱ τοιχογραφίες ἀπὸ τοὺς χρόνους, ἀλλὰ διατηρεῖται ἀνέπαφη ἡ ἀπέραντη πνευματικότητα καὶ ἡ εὐγένεια, χαρακτηριστικὰ τῶν Βασιλικῶν.

Στὴ νεκρὴ πόλη κατοικοῦν λιγοστοὶ χωρικοὶ καὶ μερικοὶ καλόγητοι. Τῶν τελευταίων αὐτῶν ἡ προσήλωση καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ μνημεῖα τῆς Ἰστορίας μᾶς εἶνε συγκινητική. "Οδηγοῦν τὸ ξένο ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα, τοῦ δείχνουν καὶ μὲ ἀγάπη τοῦ διηγοῦνται, παρὰ τοῦ ἔξηγοῦν, γιὰ τὶς ἐκικλησίες. "Οσες ἐκικλησίες καὶ ἀριστουργήματα. Μὲ υπομονὴ καὶ ἀγάπη κάποιες τῆς μέρας καλόγρητες καὶ ἡς νύχτες νοικοκυρές, ξαναφέρουν στὸ φῶς τὶς μισόσβυστες τοιχογραφίες καὶ ἐξηγοῦν τὴν ἐργασία τους μὲ ὑπερφάνεια. Δὲν μιλοῦν δύναται γιὰ τὸν ἔσωτό τους. Δὲν τοὺς ταιριάζει. "Ενώθηκαν μονόψυχα μὲ τὸ Μοναστήρι τους, ζοῦν μὲ τὶς δουλειές τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ παρουσία τῶν σ' ἔναν τόπο ὅπου διαφανεῖται τὸ παραμικρότερος συγχροισμὸς ἀποτελεῖ ιεροσυλία, δὲν ενοχλεῖ.

Τελευταία ματιὰ στὸ Μοναστήρι : Πρασινάδα καὶ Σπαρτιατισμός.

Τελευταία θωριὰ στὴν Ἀνάφη : Συλλογισμοὶ γιὰ νέα ἐπίσκεψη μικρόχρονων καὶ κότες ἀπὸ καλύτερες συνθήκες.

ΔΑΣΚΑΛΟΙ

ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ

Σὲ καμμιὰ ἵσως περίοδο τῆς ἔθνικῆς ζωῆς μᾶς ἡ ἀνάγκη τοῦ δασκάλου δὲν ἔγινε τόσο αἰσθητή, δοσο σήμερα. Γιὰ νὰ συμμαζευθῇ τὸ χιλιοξηλωμένο αὐτὸ κουρέλι τῆς σημερινῆς μᾶς ζωῆς καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ γίνεται κόσμος, χρειάζεται παιδαγωγός. Τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς εἶχαν ἀρκετοὶ σηκώσει τὴν φωνὴ γιὰ τοὺς δασκάλους, γιὰ τὸν ρόλο ποὺ ἔμελλε νὰ παίξουν στὴν μεταπολεμικὴ περισυλλογὴ καὶ γιὰ τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ καλυτέρευαν τὴν ζωὴ τους. Αὐτοί, τότε, δὲν ἀκούσθηκαν. Κι' ὁ ρόλος, ποὺ ἔπαιξαν οἱ δασκάλοι στὴν ἀπελευθέρωση, κατὰ ἓνα σοβαρὸ ποσοστό, ήταν νὰ δάλουν φωτιὰ δοσο μπορούσαν καὶ νὰ δηγοῦν στὸ κλαστό. Εἶχαμε παραγνωρίσει τὴν σημασία τοῦ δασκάλου, ποὺ στὰ χέρια του δρίσκεται η ἀναγέννησης τοῦ λαοῦ μας, η διαμόρφωσις τοῦ πνεύματος στὰ παιδιά. Καὶ τὸ ἐπληρώσαμε ἀκριβά μὲ δασκάλους «καπετάνιους» καὶ μαθήτας - ἐκτελεστάς.

Εἶναι καιρὸς νὰ θυμηθούμε τὰ λόγια τοῦ Πλούταρχου: «Διδασκάλους ζητητέον τοῖς τέκνοις, οἵ καὶ τοῖς βίοις εἰσὶν ἀδιάβλητοι καὶ τοῖς τρόποις ἀνεπίληπτοι καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἀριστοί. Πηγὴ γάρ καὶ ρίζα καλοκαγαθίας τὸ νομίμου τυχεῖν παιδείας». Ἀλλὰ γιατί πρέπει νὰ προσέχουμε περισσότερο στὸ θῆρας καὶ στὸ χαρακτῆρα τοῦ δασκάλου, στὴ ζωὴ του καὶ στοὺς τρόπους του, παρὰ στὴ γνώσεις του; Γιατὶ τὸ παράδειγμα διδάσκει τὸ παιδὶ πολὺ περισσότερο παρὰ δ λόγος. Ο Μάρκος Αύρηλιος εύγνωμονύσε τοὺς θεούς, ποὺ τοῦ εἶχαν δώσει καλούς δασκάλους. Η καλωσύνη τους συνίστατο σ' αὐτό: Οἱ δασκάλοι αὐτοὶ δὲν τούλεγαν νὰ βοηθήσῃ τοὺς δυστυχεῖς, ἀλλὰ τοὺς βοηθούσαν οἱ ίδιοι. Δὲν τούλεγαν ἀγάπτα τοὺς φίλους σους καὶ γίνεται ἀξιος νάχης τέτοιους, ἀλλ' ἐθυσίαζαν διτικ' ἀν εἶχαν γιὰ νὰ βοηθήσουν ἔνα φίλο τους.

Γιὰ νάχουμε τέτοιους δασκάλους πρέπει νὰ σηκώσουμε τὸ ἐπίπεδο τῆς δουλειᾶς τους, δχι μόνον στὰ μάτια τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων στὰ δικά τους τὰ μάτια. Πρέπει νὰ καλλιτερέψουμε τὴν οἰκονομικὴ τους θέσι, πρέπει νὰ διαλέξουμε καλὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς ἐμπνεύσουμε τὴν ίδεα τῆς ἀποστολῆς. Χρειάζεται δύναμις χαρακτῆρος καὶ γερὸ μιαλὸ στὸν παιδαγωγὸ, γιὰ νὰ γίνῃ ἀ-

ληθινὸς ψυχοκαλλιεργητής, νὰ ἐπιδηλθῇ στὸ παιδὶ καὶ νὰ τοῦ ξυπνήσῃ τὴ διψα γιὰ μάθησι καὶ γιὰ κοινωνικὴ συνεργασία. Αὐτὸς θὰ τοῦ μάθῃ τὰ χρηστὰ ήθη, πρὶν ἀπὸ τὴν γραμματική. Εἶνε κέντρο ἀκτινοβολίας, ποὺ πρέπει νὰ ἐκπέμπῃ τὸ φῶς ἐσωτερικῆς πίστεως, γιὰ νάχη ζωντανὴ ἐπίθρασι στοὺς μαθητας καὶ νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὰ καινούργια ζωὴ.

Γιὰ νὰ ὑμε τέτοιους δασκάλους καὶ νὰ τοὺς μορφώσουμε γιὰ τὸ ἔργο τους χρειάζεται κόπος, ἐνέργεια καὶ μέτρα θετικά. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ δοθῇ ένας ἄλλος, ἐμπνευσμένος τόνος. Ο Βενιζέλος, γιὰ νὰ ύψωσῃ τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ, εἶπε, μιὰ μέρα, στὴ Βουλή:

— "Αν δὲν ήμουν Πρωθυπουργός θὰ ήθελα νὰ ήμουν δασκαλος.

Πρ..ει νὰ δρεθούν μοτίβα καὶ συνθήματα ἀνάλογα. Καὶ νὰ δοθούν τὰ μέσα νὰ φανερωθῇ ἐμπράκτως τὸ δημόσιο ἐνδιαφέρον. Πρέπει ν' ἀλλάξῃ καὶ δ τόνος τῆς διδασκαλίας. Ο παιδαγωγός πρέπει σήμερα νὰ μιλήσῃ μὲ περισσότερη εἰλικρίνεια στὸ παιδί. Νὰ τοῦ πῆ, δτι στὸν κόσμο ἀρέσει τὸ κακό, δτι οἱ ἀνθρωποὶ δὲν εἶνε σήμερα δπως ἔπρεπε νὰ εἰνε. Ἀλλὰ σὺ μὴν παρασύρεσαι, σὺ εἰσαι καλύτερος! ...

Απὸ τὸ ἄλλο μέρος πρέπει νὰ καταλάβουμε, δτι οἱ παληὲς αύστηρότητες δὲν πιάνουν σήμερα. Πρέπει δάσκαλος, νὰ εἴνε σὲ θέσι νὰ καλλιεργῇ ἀτμόσφαιρα φιλίας στὸ παιδὶ καὶ νὰ τοῦ παρουσιάζῃ τὶς ίδεες ἀπλὰ καὶ παραστατικὰ καὶ νὰ ξέρῃ. δτι τὸ κάθε παιδὶ έχει τὴν ψυχολογία του καὶ πρέπει νὰ διδαχθῇ σύμφωνα μ' αὐτήν. Χρειάζεται: ἀκόμα νὰ εἴνε σὲ θέσι νὰ φτιάξῃ πολιτείας, καὶ δχι θημίους, δολοφόνους, καὶ δυναμιστάς. Καὶ γιὰ τέτοιο ἔργο, πρέπει νάχη σοβαρὰ ἐφόδια—νὰ εἴνε δ ίδιος ένας ἀφιογος πολίτης, ἀφωσιωμένος στὴν έννοια τῆς σωστῆς πολιτείας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Η δουλειά, ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ, εἴνε τεραστία. Καὶ εϊμαστε, δυστυχῶς, ἀκόμη στὸ ἄλφα: Η θέσις τοῦ δασκάλου, τούλαχιστον, μένει δ ίδια—επάγγελμα καὶ μάλιστα περιφρονημένο!

ραλία τοῦ Βόλου χαζεύοντας μερακλίδια. Ξαφνικὰ σταματάει καὶ προσέχει μιὰ μεγάλη πέτρα ποὺ εἴνε στὴν ὀμμουδιά. Κάποιος έχει γράψει ἐπάνω της:

«ΑΝ ΘΕΛΗΣ ΤΟ ΚΑΛΟ ΣΟΥ ΓΥΡ- NAME ΑΝΑΠΟΔΑ»

Ο φίλος μας λές καὶ δρῆκε θησαυρό, ἀγασκουμπώνεται καὶ μὲ μεγάλα ἀγκομάχητὰ ἀναποδογυρίζει τὴν πέτρα. Διαβάζει τότε κατάπληκτος:

«ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΞΑΝΑΓΥΡΙΣΕ ΜΕ ΣΤΗ ΘΕΣΙ ΜΟΥ ΝΑ ΤΗΝ ΠΑΘΗ ΚΙ' ΆΛΟ ΚΟΡΟ·Ι·ΔΟ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΠΑΘΕΣ ΕΣΥ ΗΛΙΘΙΕ». Καὶ τὴν ξαναγυρίζει!

ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Στὴν Ἀφρική ένας ύγειονομικὸς δξιωματικὸς έξετάζει τὸ ἀποθέματα νεροῦ.

— Τί προφυλάζεις λαμβάνετε γιὰ τὶς ἐπιδημίες; ρωτάει ένας

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

Τὰ πνεύματα, ποὺ μὲ τὴ μεστωμένη τους δράση, ἐκφράζουν τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς τους. εἶνε τὸ πιὸ πολύτιμο κεφάλαιο τοῦ τόπου, ποὺ ἡ γέννησε. Γιατὶ εἶνε ὁ ἕδιος διπλὸς κὶ ἡ ζωὴ τοῦ περίγυρου ποὺ ζούνε. στέκονται πρωτοπόρα στὴν κάθε προσπήθεια τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν ἐπιβίωσί του "καὶ πάντα δίνουν τὴ πνοή τους στὰ μεγάλα ἔργα, ποὺ γεμίζουν τὴν ιστορία τῶν λαῶν. Κι' ἔτσι τὰ πνεύματα παίζουν μέσα στὸν τόπο περισσότερο, ποὺ τὰ γέννησε, ἀποφασιστικὸ δόλο στὰ πεπρωμένα του. Κι' ὅταν ὁ τόπος αὐτὸς περνάῃ κρίσιμες καμπήες τῆς ιστορίας του, τότε ἀποζητάει, ἐναγώνια, τὴ προσφορά τους...

Στὸν δικό μας τόπο, ἀνάμεσα στὶς μορφὲς ποὺ ἔδωσαν τὴ πεμπτουσία τῆς πνευματικῆς τους παραγωγῆς σ' αὐτὸν, ξεχωρίζει ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς. Γεννήθηκε κι' ἔζησε τὴν ἐποχὴν, ποὺ τὸ "Ἐθνος μας περιούσε τὴ προετοιμαστικὴ περίοδο τοῦ ἀγῶνα του. Τότε, ποὺ τὸ πνεῦμα τῆς χώρας μας ἀσχισε ν' ἀπολυτρώνεται ἀπ' τὴ θολούρα τῆς τούρκικης κατοχῆς καὶ νὰ γυρεύῃ τὴ στράτα τῆς μεγάλης θυσίας καὶ τῆς ἐλεύθερης δημιουργίας. Κι' ὁ Κοραῆς δὲν

στάθηκε μόνο ὁ ἐκφραστὴς τῆς ἐποχῆς του. Δὲν εἶνε τὸ πνεῦμα ποὺ τὴν ἔζησε, τὴν ἔνοιωσε καὶ τὴ χώνεψε μονάχα, μὰ ἔγινε κι' διπλωμένος τῆς κήρυκας καὶ μαχητῆς, μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Κι' ἀκόμα—ἔδω εἶνε τὸ μεγάλο κατόρθωμά του κι' ἡ πολύτιμη συμβολή του στὸ "Ἐθνος μας—τὴ ξεπέρασε κι' ἀψήφισε τὶς ταπεινὲς κι' ἄγονες ἀπαιτήσεις της, ποὺ δὲν τὶς ἀνεχόταν τὸ πνεῦμα του. Πιὸ πολὺ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἔκανε μεγάλα μεταρρυθμιστικὰ βῆματα καὶ πάσχισε, ἀκάματος δουλευτῆς, νὰ φτιάξῃ τὴ γλώσσα μας. "Ισως νὰ θέλουν μερικοὶ νὰ πούν πώς διπλωμένος ο Κοραῆς ἔζησε ἔξω ἀπ' τὴν 'Ελλάδα κι' αὐτὸς τὸν εἶχε ἀποξενώσει κάπως ἀπ' τὴν πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς της. Μὰ, ὅσο καὶ νάνε, τὸ μεγάλο παιδὶ τῆς Χίου μένει πάντα, στὴν ιστορία μας, διάστασις τοῦ Γένους. Γιατὶ ἀπ' τὰ πρώτα ἀκόμα βῆματα τῆς πνευματικῆς δράσης, μέχρι τὰ στερνά του, ἡ ζωὴ του δὲν ἦταν παρὰ μιὰ βασανιστικὴ προσπάθεια, νὰ σώσῃ τὴ χώρα του, νὰ ξυπνήσῃ τὰ ιδανικὰ τῆς πίστης καὶ τῆς λευτεριᾶς στὸ λαό της, γιὰ νὰ τὸν ἀναστήσῃ, νὰ τοῦ φτιάσῃ γλώσσα, πατρίδα, σχολείο, οἰκογένεια. Κι' ὅλα αὐτὰ, παραδέρνοντας ἀνάμεσα στὴν πνευματικὴ ἀρρώστεια, ποὺ, ἀπ' τὰ 12 χρόνια του, τὸν μαστίγωνε καὶ τὴν πίκρα, ποὺ, συχνά,

οἱ ἕδιοι οἱ συμπατριώτες του τὸν πότιζαν. Οἱ δυσκολίες, ποὺ συναντούσε τὸ ἔργο του δὲν ἦταν λίγες καὶ μικρές. "Ομως εἶχε τὴ πίστη βοηθό καὶ τὴν ἀγάπη στὸ σκλάβο λαὸ τῆς χώρας του, στήριγμα στὸ προσπάθεια του αὐτῆς. Γι' αὐτὸς καὶ τὸ ἔργο του σίζωνε βαθειὰ μέσα στὶς καρδιὲς τοῦ 'Ελληνισμοῦ. γιὰ νὰ γίνη ὁ σύμβουλος κι' ὅδηγός του στὴ οεγάλη ἀπολυτρωτικὴ του προσπάθεια.

Τὸ ἔργο τοῦ Κοραῆς δὲν κλείνεται μέσα σὲ λίγες γραμμές. Γιατὶ τὸ ἀνήσυχο καὶ εὔρυ του πνεῦμα καταπάστηκε μ' ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ τότε ἀπασχολοῦσαν τὸν υπόδουλο 'Ελληνισμό. "Εσκυψε πάνω ἀπὸ κάθε του λαγτάσια καὶ πόθο, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ, νὰ φωτίσῃ, νὰ βοηθήσῃ, ν' ἀπαντήσῃ σὲ κάθε ἐρώτημα, ποὺ ὅρθωνόταν μπρὸς στὸ υπόδουλο "Ἐθνος. Ξόδεψε ὀλάκερη τὴ ζωὴ του γι' αὐτό. "Εντατικὰ, μέχρι τὰ 85 του χρόνια, δούλεψε τὸ πνεῦμα αὐτὸς, ποὺ τὸ μαράζωνε ἡ ἀρρώστεια καὶ τὸ ἔθλιβαν, οἱ πίκρες τῆς ζωῆς. "Η μεταφραστικὴ του ἐργασία πιάνει ἔνα μεγάλο κομμάτι τῆς συνολικῆς του δουλειᾶς καὶ μπορεῖ νὰ μᾶς χαρακτηρίσῃ μονάχη τηρ τὸ μεγάλο διανοητή. Γιατὶ δὲν γινόταν τυχαία καὶ μόνο ἀπὸ θαυμασμὸ στοὺς ἀρχαίους. Μὰ ξεχωρίζει τὶς ἀνάγκες τοῦ "Ἐθνους. ἔβλεπε αὐτὸς ποὺ τὸ χρειαζόταν γιὰ νὰ τὸ βοηθήσῃ στὴν ἀπολυτρωτικὴ του προσπάθεια, κι' υστερα ἀπλωνε τὸ χέρι, γιὰ νὰ πάρῃ ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸ βιβλίο του. "Ετσι μεταφράσε τὰ «Πολιτικὰ» καὶ τὰ «Νικομάχεια» τοῦ 'Αριστοτέλους, τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Πλούταρχου, τὸν «Γοργία» τοῦ Πλάτωνα. Καὶ τὸ ἔργο του, στὸν τομέα αὐτὸν ἀποχτάει βασικὴ σημασία. Γιατὶ εἶχε καθαρὸ παιδαγωγικὸ χαρακτήρα: "Η ίε νὰ διδάξῃ τὸ "Ἐθνος, νὰ τὸ μορφώσῃ πολιτικὰ, γιὰ νάχη τὴ δύναμι καὶ τὴν πείρα, υστερε ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσί του, νὰ χτίσῃ δικό του νοικοκυρὶ στὸν τόπο του. Μοιάζει σὰν λιθανωτὸ τῆς ψυχῆς τοῦ δάσκαλου, στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀφύπνιση τοῦ Γένους καὶ τῆς ἑθνικῆς του ἀνάστασης.

"Ο Κοραῆς προλογίζει τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ 'Αριστοτέλη μὲ μιὰ ἐργασία του, ποὺ τὴν ὀνομάζει: «Πολιτικαὶ παραινέσεις». Εἶνε συμβούλες ποὺ δίνει στὸ "Ἐθνος του γιὰ τὴ πολιτεία του, υστερε ἀπὸ τὴν ἀπολυτρωσί του. Ο πρόδογος αὐτὸς κρύβει μέσα του προφητικὴ δύναμι, διαίσθησι τῆς πραγματικότητας μέχρι καὶ τὴ πιὸ μικρὴ τῆς λεπτομέρεια, κι' ἀλήθειες, ποὺ εἶνε τὸ μοναδικὸ ταξιριασμα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ κατάστασι. "Εκαναν τόσο βαθειὰ ἐντύπωσι τὰ προλεγόμενά του αὐτὰ στοὺς σοφοὺς τῆς Εύρωπης, ποὺ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τὰ μετάφρασαν καὶ στὴ γλώσσα τους. Κι' ἀκόμα, δυνάμωσαν τὸ ρεῦμα τοῦ φιλελληνισμοῦ, ποὺ τόσα πρόσφερε, γιὰ τὸν λυτρωτὸ τῆς γώρας μας. Μιὰ κίνησι φιλολογικὴ ἀσχισε στὰ μεγάλα φιλολογικὰ κέντρα, ἀπὸ θαυμασμὸ στὴ ζωτικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεῦματος γιὰ νὰ γεννηθῇ υστερα κι' ἡ διλοπρόθυμη διάθεσι τῆς βοήθειας τοῦ μεγάλου ἀγώνα. "Ετσι διπλωμένος ο Κοραῆς γίνεται πιὰ, δχι μόνο διπλωμάτης πρωτοπόρος τῆς ἐποχῆς γιὰ τὸν τόπο του, μὰ κι' ὁ πολιτικὸς σύμβουλος τοῦ "Ἐθνους του, ποὺ τραβάει ἀποφασιστικὰ καὶ γιὰ τὴν πολιτειακή του ἀνάστασι. Αὐτὸς ποὺ βαθειὰ γνώριζε τὴ κλασσικὴ μας φιλολογία φειδωλὰ σκορπούσε τὰ διανοητικὰ του γεννήματα παντοῦ, πῶς μήταν δυνατὸ νὰ βάλῃ ἄλλο σκοπὸ στὴν τεοάστια αὐτὴν πνευματική του προσπάθεια; Πονούσε καὶ θλιβόταν γιὰ τὴ συμφορὰ τῆς χώρας του, μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀδυνατία του νὰ τὴ βοηθήσῃ ἀλλοιώς. "Ομως, στάθηκε στερεὰ καρφωμένως στὴν ἄλλη του θέσι, φώτισε τὸν κόσμο τῆς Εύρωπης μὲ

τὸ λόγο του — γραπτὸ καὶ προφορικὸ — γιὰ τὸ ἑλληνικὸ δράμα. Μίλησε γιὰ τὴν θικὴ καὶ πνευματικὴ ἀδία τοῦ μικροῦ τούτου λαοῦ, ποὺ δὲν σκέφτηκε οὔτε μιὰ στιγμὴ ξεχάση τὴν κληρονομία του, μέσα στὶς καταλυτικὲς δυνάμεις τῆς σκλαβιᾶς, πετόσα πάσχιμαν νὰ γίνη ὁ σύμβουλος κι' ὅδηγός του στὴ οεγάλη ἀπολυτρωτικὴ του προσπάθεια.

Τὸ ἔργο τοῦ Κοραῆς δὲν κλείνεται μέσα στὰ πλαίσια τὶς περισσότερο δυνατόρχωμας εἰκόνες γιὰ τὴν ξέχωρη δύναμι καὶ θέση τοῦ Νεοέλληνα στὰ πολιτικὰ ζητήματα. Ἐδῶ φαίνεται ξεκάθαρα, ὃ προφήτης ἀπὸ στολὸς, ποὺ γαράζει τὸ μέλλον τοῦ "Ἐθνους του, ἀθόλωτα, σὰ νὰ τὸ ζῆ στὸ παρόν. "Η πρωγματεία του, αὐτὴ ἀναστάτωσε πάλι τὸ ξένωτερικό. Κι' ὁ ἀντίκτυπό της ἔφερε ἀμεσαً ἀποτελέσματα. Οἱ πιὸ φημισμένοι διανούμενοι κι' ἐπιστήμονες τοῦ καιροῦ ἔγραψαν κι' εἶπαν πολλά, γιὰ τὸν ἀδικημένο καπαράλιγο ξεχασμένο λαό μας.

"Η ἐκδοτικὴ ἐργασία τοῦ δάσκαλου ἔπαιρνε ὅλο καὶ πιὸ γοργὸ ωμό. Δουλεὶς ἔξαντλητικὴ ἀπὸ ἔναν ἐπιθανάτιο ὄργανισμὸ, ποὺ, ὅμως, τὸν γιγάντωνε ἡ θέλησι νὰ βοηθήσῃ τὸ "Ἐθνος του. "Ανάμεσα στ' ἄλλα, ποὺ ἔξεδωσε, εἶνε κι' ὁ «Ἐλληνικὴ Βιβλιοθήκη» ἀπὸ 17 τόμους, τὰ «Πάρεργα τῆς Ελληνικῆς Βιβλιοθήκης» ἀπὸ 9 τόμους, τὰ «Προλεγόμενα» καὶ τὸ «Αὐτοσχεδίους στοχασμοὺς περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης». Στὸ τελευταῖο τὸν ἔργο εἶνε οἱ παρακαταθήκες του γιὰ τὴ γλώσσα μας. Ξεπερασμένο πιὰ σήμερα, μὰ γιὰ τὴν ἐποχὴν του ἦταν μιὰ ἐπανάστασι φιλολογική. "Άρχισε ἀπὸ τὸν προλόγονο τοῦ γιατὶ διαλέξεις καὶ ἀρθρώσεις τοῦ περιοδικοῦ «Ἐρμῆς» πιὸ συχνά.

Γι' ἀδιάκοπες προσπάθειες τοῦ Κοραῆς στὸν έθνικὸ τομέα ξεσήκωσαν στὴν Εύρωπη μιὰ σταυροφορία γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τοῦ σημαντικοῦ θωμένου μας "Ἐθνους. Καὶ μὲ ποωτορήσιλη τοῦ μεγάλου δάσκαλου, τὸ 1825, ιδρύθηκε τὸ «Ἐλληνικὸ Κομιτάτο» στὸ ξένωτερικό, ποὺ πρόσφερε πολλὰ στὸν ἀγώνα. Κι' ὁ προσπάθεια συνεχίζεται...
Μὰ δὲν κλείνεται, ὅπως εἴπαμε, μέσα σὲ λίγες γραμμές τὸ ἔργο τοῦ Κοραῆς. "Ετσι κάνουμε μόνο ἔνα μικρὸ μνημόσυνο στὸ μεγάλο δάσκαλο, ἐμεῖς οἱ ἀπόγονοί του. "Απ' τὶς 27 τοῦ 'Απρίλη 1748 ποὺ γεννήθηκε στὴν ὅμορφη Χίο μέχρι σήμερα, ἀλλαζαν πολλά. Πόσα ὅμως ἀπ' αὐτὰ δὲν διφεύλονται στὸ ἔργο του, ποὺ στάθηκε ὁ θεμελιωτὴς κι' ὁ δημιουργός τους!... Δὲ πέθανε στὸν τόπο ποὺ τὸν γέννησε, μὰ στὸ Παρίσι, τὴν 6 'Απριλίου τοῦ 1833. Πρόφτασε νὰ δηνὴ τὴ χώρα του λεύτερη, ὅπως τὴν διεύτηκε, μὲ τὴ πρώτη πολιτεία της φτιαγμένη κιόλας. Ξεψύχησε εύχαριστημένος. Μὲ τὴ βεβαιότητα πώς ἡ ἀρχὴ ποὺ ἔγινε τότε, θάγη τὴν τὴν τρίτη δημιουργική της συνέχεια, γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσι τῶν ἰδεῶν ποὺ ἔσπειρε.

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ

Τὸ περιόδευον

Ο ανθρωπος, το στερνοπατιδι της Δημιουργίας, καθώς άποστάσθηκε άπο τη μητρική άγκαλιά της γυμνός κι' άδυναμος, θά χανόταν μέσα στὸν έξοντωτικὸν άγωνα τῶν οἴντων καὶ τὸν πλαστουργὸν, ἀλλὰ καὶ κατασφρεπτικὴ σύγκρουσι τῶν στοιχείων, ἃν στὰ κατάβαθμα τοῦ εἶνε του δὲν ἐσάλευεν ἡ ἄγνωστη καὶ θεῖκὴ σπίθα τοῦ Νοῦ. Μὲ τὸ αἰώνιο ἀνακύλισμα τῶν ἐποχῶν, ἡ σπίθα θέριεψε κι' ἔγινε φωτιὰ, κι' ἡ φωτιὰ γιγαντώθηκε καὶ ξεπήδησε πυρκαϊά κι' ὁ ανθρωπος ὠρθωσε τὸ παράστημά του ἥρωικὸ μέσα στὴν τρικυμία τοῦ κόσμου καὶ στάθηκε στὸ ψηλότερο σκαλί του. δημιουργὸς κι' αὐτὸς καὶ ωμυιστὴς τῆς ζωῆς του.

Ἡ πρόδος, τὸ ἀδιάκοπο ἀνέδασμά του, ἔγινε μοῖρα του, καὶ τὸν μοναδικὸ τοῦτο κλῆρο τὸν ἔδεχθηκε μ' ὅλη τὴν ἐπίγνωσι τοῦ μόχθου καὶ τῆς ὀδύνης, ποὺ τὸν συντροφεύουν ἀχώριστα: Ἡ πολύτιμη πεῖρα τῶν γενεῶν συσσωρεύοταν σὲ στρώματα βαθειὰ καὶ μόνιμα ἀδιάσειστα θεμέλια κι' ἀσάλευτα ἀγκωνάρια τοῦ πολιτισμοῦ. Κι' ὅπως ὁ ανθρωπος πάλλεται ἀπὸ μιὰ συγκινητικὴ λαχτάρα, τὸ ἔργο του τὸ ἀτομικὸ καὶ τὸ ὀμαδικὸ νὰ ἐπιζήσῃ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο, κι' ἐπειδὴ κάθε γενεὰ δὲν ἀρχίζει τὸ ἔργο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ, μὰ παίρνει τὴ δᾶδα ἀπὸ τὸ ἀκρότατο σημεῖο ὅπου τὴν εἶχε προωθήσει ἢ προηγούμενη, καὶ συνεγίζει καὶ συπληρώνει τὸ προσιώνιο ἀρχινηπένο οἰκοδόμημα, γι' αὐτὸ ἀναγκαστικὰ βοέθηκε ὁ τρόπος τῆς ἀθανασίας τοῦ μόχθου. Τὰ πρώτα πρώτα σκαλίσματα καὶ ἵχνογραφήματα στὰ τοιχώματα τῶν σπηλαίων, μὲ τὸ πέρασμα χιλιετρίδων, ἔξελιχθησαν σὲ σύμβολα νοητάτων καὶ τὰ σύμβολα αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους ἔγιναν τὰ γράμματα. "Ετσι ὁ Νοῦς, τὸ στολίδι κι' ἀκίνητο ὅπλο τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Λόγος μπόρεσε ν' ἀποκουσταλλωθῇ γιὰ πάντα πάνω στὴν πέτρα, στὸ μέταλλο, πάνω στὶς ἴνες τοῦ παπύρου, στὶς περγαμηνὲς διφθέρες καὶ, τέλος στὸ χαρτί, να γίνη δηλαδὴ Λόγος γραπτός.

Αὐτόματα πιὰ εἶχεν ἐπινοηθῆ τὸ βιβλίο, ποὺ ἐπρόκειτο ν' ἀποδῆ ἔνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους, τοὺς πιὸ θεμέλιακοὺς παράγοντας τῆς πολιτιστικῆς προσπαθείας. Ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειωθῇ ὅτι σὲ κανένα βιβλίο τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος δὲν ξεκινάμε χωρὶς νὰ προσανατολισθοῦμε στὴν πορεία μας, στηοιζόμενοι στὸ βιβλίο, εἴτε πρόκειται νὰ ἐπιδοθοῦμει σὲ ἔργα θεωρητικὰ κι' ἀφορημένα, εἴτε ἐπιδιώκουμε ἐπιτεύγματα πραγματικὰ καὶ ὀφελιμιστικά. Τὰ βιβλία εἶνε οἱ δάσκαλοι μας, οἱ σοφοί μας σύμβουλοι, οἱ παρηγορητὲς καὶ οἱ πιστότεροι φίλοι μας. Ἀπὸ τὶς σελίδες τους ἀναδίδεται ἡ ἀρχαία καὶ βαθυστόχαστη φωνὴ τῆς πείρας τῶν προγενεστέρων, τῆς πείρας σ' ὅλες τὶς μορφές της. Τὸ ἀνάλαφο φύσημα τοῦ στεναγμοῦ τους, τὸ περίσευμα τοῦ πόνου τους, ἡ ἀσίγαστη λαχτάρα τους γιὰ χαρὰ καὶ εὔτυχία. Εξεύνονται ἀπὸ τοὺς παλιώμενους τόμους, τὰ τρουμερὰ συναισθήματα ποὺ γεμίζουν μὲ δέος τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, καθὼς στέκεται ἀντιμέτωπη μπροστὰ στὰ μεγάλα καὶ ἄλιτα προοδήματα τοῦ κόσμου, κατακλύζουν τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα.

Τὸ στοιχεῖο τῆς τραγικότητος, γεννημένο ἀπὸ τὴν ἀνελέητη καὶ ἀνίστη σύγκρουσι τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν παντοδύναμη μοῖρα του, μὲ τὴ σιδερένια ἀνάγκη, ἡ ἀπὸ τὸ ἀντιπάλεμα μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, μὲ τὶς ἴδιες ἐσωτερικὲς συγκρούσεις καὶ ἀντιομίες του, δημιούργησε τὰ δραματικὰ ἔργα, ποὺ στέκονται παντοτεινὰ σχολειὰ ψυχικοῦ μεγαλέσιου, Ἡ αἴσθησις τῆς παρουσίας τῆς θεϊκῆς δυνάμεως, ἄγρυπνης μέσα στὸ χάος τὸ κοινωνικὸ καὶ πάνω ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, μᾶς ἔχαρισε τὰ θονοσκευτικὰ ἔργα, Ἡ μανία καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων νὰ πολεμοῦν μὲ τὸν θάνατο καὶ τὶς ἀσθένειες, τοὺς ὀδηγήσεις σὲ σύστημα γνώσεων ἀποκυρισταλλωμένο στὰ βιβλία τῆς Ἱατρικῆς Ἐπιστήμης.

Τὸ πολυμήχανον ἀνθρώπινο πνεῦμα κατατένυται τὴν ψυχὴ μάζεψε διουνὰ γνώσεων σὲ εἰδικὲς ἐπιστῆμες, ποὺ τὴ συγένειά

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

τους ἔξησφάλισε περικλείοντάς τες σὲ τεράστιο βιβλιοθήκης. Μὰ καὶ στὸν τομέα τῆς τεχνικῆς, σ' ὅλες τὶς λεπτομερεῖς ἐμφανίσεις, τὸν φωτίζουν τὰ σχετικὰ βιβλία. Καὶ στῆς Τέχνης ἀκόμα τὴ σφαῖρα, ποὺ ἡ βαρύτης κυρίως πίπτει στὴ δύναμι τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς ἰδιοφυΐας, κι' αὐτοῦ ἔνε ἀποφασιστικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ τὴ συμβολὴ τοῦ καλλιτεχνικοῦ βιβλίου. Ἀπὸ τὸ σύντομη αὐτὴ καὶ γενικὴ ἀνασκόπησι τῆς ἔκτασῶν ποὺ καλύπτει στὸ πολιτιστικὸ πεδίο τὸ βιβλίο, καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὶς ἀλιαρτικὲς προσόδους στὴν τεχνική του, νάρις στὴν τυπογραφία, κυκλοφορεῖ ταχύτατα σ' ὅλα τῆς Γῆς τὰ πλάτη καὶ τὰ μήκη, δύσινει τὸ συμπέρασμα, πὼς τὸ βιβλίο λειτουργεῖ σὰν πρωταρχικὸς μοχλὸς, στὸ ἀκούραστο μηχανοστάσιο τοῦ πολιτισμοῦ, κι' εἶνε γι' αὐτὸ ἀνεκτίμητη καὶ χρησιμότητά του.

Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ στὸ νρήσιμο, Προχωρεῖ πιὸ ψηλὰ, στὸ ὄρασι, στὸ εύχαριστο.

Κι' ἔτσι, στὶς ὁρες τὶς βραδυνὲς, ὕστερα ἀπὸ τὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας, μὰ δύναμι ψυτικὴ τὸν σπρώγνει νὰ γυρέψῃ ξεκούραστι καὶ συντροφιὰ στὶς σειρὲς κάποιου εύγενικοῦ βιβλίου. Ξεχνᾶ ἔτσι τὰ βάσανα, παίρνει δύναμι καινούργια κι' ἀναπτερώνει τὴν ἐλπίδα του.

"Ομως καὶ δύναμι τοῦ βιβλίου δὲν σταματᾷ οὔτε στὸ σκαλοπάτι τοῦ τερπνοῦ. Στὴν ἐπίτευξι τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς, τῆς ἡθικῆς δηλ., τελείωσες τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸ στέκεται πωτούιάστορας. "Υστερα ἀπὸ τὴ μελέτη ἐνὸς ἐξαιρετικοῦ βιβλίου, νοιώθουμε τὸν ἑαυτό μας ξαναγεννημένο, ξαλαφωμένο, ἔξαγνισμένο ἀπὸ κάθε μικρότητα, ἀνεβασμένο σὲ ψηλότερο σκαλί. Καὶ δημως, παρ' ὅλα αὐτὰ, ὁ πολὺς κόσμος στερεῖται αὐτὴ τὴν πλαστουργὸ πγευματικὴ καὶ ψυχι-

κὴ τροφὴ, ἡ σδύνει τὴ δίψα του σὲ ψυχοφθόρα καὶ ὑπαπτα ἀναγνώσματα. "Αν, λοιπὸν, ποθούμε, ἰδούμε τὸν Ἀνθρωπὸ νὰ βηματίζῃ στὴν εὐγενικὴ λεωφόρο τῆς προσόδου καὶ τῆς τελείωσεως πρέπει νὰ ἀναλάβωμεν ὅσιο πονούμεν γι' αὐτὸ, μιὰ μεγάλη ἐκστοατεία γιὰ τὴ διάδοσι στὰ τελευταῖα στοώματα τοῦ βιβλίου, τοῦ καλοῦ βιβλίου. Πόσο διαφορετικὰ θὰ ήταν στήμερα καὶ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος, ἂν δὲ κάθε ανθρωπὸς ἔκρυψε πάντοτε στὶς τσέπες του ἔνα καλὸ βιβλίο! Αὐτὸ τὸ ζῆτημα πρέπει νὰ τὸ προσέξουμε ἰδιαιτέρως ἐμεῖς οἱ Ἑλληνες. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς χωρίζῃ καμμιὰ ἀπόστασι ἀπὸ τὸ βιβλίο, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ βιβλιοθήκες τῶν ξένων λαῶν γέρνουν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν θησαυρῶν ποὺ γάρισε στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Ἑλληνισμός. τόσο στὸ κλασσικὸ τεννοβόλημά του, ὅσο καὶ στὴν χριστιανιστινὴ αἴγλη του καὶ στὴν νεοελληνικὴ ἔξοδησί του.

Κι' ἂν δὲ τὸ "Ἑλληνας, γενικὰ, σὰν ανθρωπὸς, τέτοια στορογὴ πρέπει νὰ τρέφη στὸ βιβλίο, πόσο οὐαλλον δ' Ἑλλην στρατιώτης, ποὺ μέσα σ' αὐτὸ θὰ βρῇ τόσα διδάγματα, παλιὰ καὶ νέα, γιὰ τὴν ἔνδοξη Ιστορία τούτης τῆς ἀγιας χώρας, ποὺ λέγεται Ἑλλάδα καὶ ποὺ στὴν πρόσκλησί της στήμερα ἔτρεξε γιὰ νὰ γίνη δρουμὸς καὶ δὲ περαστήστη - τὶς κατὰ τῶν καινούργιων βαρβάρων ποὺ τὴν ἀπειλοῦν, Ἐκεῖ θὰ θαυμάσῃ δῆλους τοὺς ἥρωες, ἀπ' τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρο μέχρι τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν Κανάρη, ἐκεῖ θὰ δῆν νὰ επευλίγεται μπροστά του ἐλληνικὴ παλληκαριὰ σ' ὅλα τὶς τὰ προτερήματα καὶ τὶς χάρες, σ' ὅλη της τὴν ζωντάνια καὶ τὴ μεγαλωσύνη. Ἐκεῖ θὰ μάθῃ πῶς θεοποιήθηκε ἡ ἀδάμαστη ψυχὴ τοῦ Ἑλληνα μαχητὴ καὶ πῶς σὲ κάθε κρίσιμη καμπὶ τῆς τοιχιλιόχρονης Ιστορίας μας ἡ ἔλληνικὴ λεβεντουργία ἔδειξε σ' ὅλο τὸν κόσμο τὴν ὑπεροχὴ τῆς καταγωγῆς του.

Διαβάζοντας τὸ βιβλίο δ στρατιώτης θὰ έγαλη πλούσια, χρήσιμα διδάγματα, θὰ ὀπλισθῇ μὲ ἀφθονα ὅπλα ψυχικὰ, καὶ φτερογίζοντας σὲ γρόνια παλιὰ θὰ ἀντλή δυνάμεις πάντα νέες γιὰ τὸ παρὸν καὶ γιὰ τὸ μέλλον.

Ο Στρατὸς, ποὺ στὶς τάξεις του ζούμε οἱ πιὸ πολλοὶ σὲ μιὰ περίοδο τῆς ἡλικίας μας, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουμε τέλεια ώριμάσει σωματικὰ καὶ πνευματικὰ, μᾶς παρέχει μὲ τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου ἔτσι τὴν εύκαιρια νὰ ἀπογτήσουμε πλούσιες γνώσεις ἀπαραίτητες γιὰ τὴν πολυτάραχη ζωὴ μας, ἡ καὶ νὰ δλοκληρώσουμε τὴν ἐλλειπή μόρφωσί μας. Πρέπει δηλ., νὰ καταλάβουμε πῶς δ Στρατὸς εἶνε ἔνα θένικὸ καὶ κοινωνικὸ Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο. Παράλληλα πρὸς τὶς στρατιωτικὲς ἀσκήσεις, ποὺ θὰ κάμουν τὸ σῶμα μας ἀρμονικὸ, μὲ τὶς διδασκαλίες καὶ τὸ βιβλίο θὰ μορφώσουμε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ μας. Ὅστε νὰ φάσουμε στὸν κυριώτερο σκοπὸ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, νὰ γίνουμε ἡθικὲς προσωπικότητες.

Ἐδῶ στὸ Στρατὸ διαπλάσσονται χαρακτῆρες, σ' αὐτὰ τὸ μεγάλο σχολεῖο ἔξευγενίζεται ἡ ψυχὴ, ἔκλεπτυνεται δ νοῦς καὶ εἶνε εὔκολο μὲ τὴν κατάλληλη διαπαίδαγωγοις ν' ἀπογτήσῃ στὸ Στρατὸ δ νέος ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἔφοδια, ποὺ μ' αὐτὰ ὀπλισμένος θὰ ἀμύνεται ἐναντίον τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ἔχθρων τοῦ "Ἐθνους" μας.

Ἄλλα κοντὰ σ' αὐτὰ θὰνε κινένα μεγάλο ἔθνικὸ κέρδος. ἄν κατὰ τὴν περίοδο τῆς στρατιωτικῆς μας ζωῆς ἀποχτήσουμε τὴ συνήθεια ν' ἀσχολούμεθα μὲ τὸ βιβλίο σὰν τὸ καλύτερο καὶ πιὸ ἀνυστέρο

ΚΑΡΤΕΣΙΟΣ

‘Ο φιλόσοφος τοῦ όρθιου λόγου

Συμπληρώθηκαν φέτος τριακόσια χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ φιλόσοφου Ντεκάρτ ἥ ὅπως ἔξελληνίστηκε τ' ὄνομά του, τοῦ Καρτέσιου, τοῦ φιλόσοφου ποὺ ἔδειλε πρῶτος τὸ φιλοσοφικὸ πρόβλημα στὴ σωστή του βάσι.

Ποιὸς ὅμως εἶνε αὐτὸς ὁ Καρτέσιος, ὁ πρῶτος φιλόσοφος ποὺ τοποθέτησε σωστὰ τὸ γλωσιολογικὸ πρόβλημα;

‘Ο Ρενέ Ντεκάρτ γεννήθηκε στὴ Λωρραΐνη στὶς 31 Μαρτίου τοῦ 1596. Ἀπὸ τὴν μητέρα του, ποὺ πέθανε νέα, κληρονόμησε ὁ μικρὸς Ρενέ τὴν κλονισμένη ὑγεία.

Στὸ σχολεῖο ὁ μικρὸς Ρενέ ἔδειξε ἔξαιρετικὴ ἐπίδοσι στὰ μαθηματικὰ ποὺ ἥ ἐπίδειξι του τοῦ δημιουργοῦντος ἀπορίες ποὺ

νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὶς λύσουν οἱ δάσκαλοί του. Διάβασε πολλὰ βιβλία, ὅτι βιβλίο τοῦ ἐπεφτε στὰ χέρια τὸ κατάτρωγε, ἀλλὰ ἔμενε πάντα ἀνικανοποίητος.

«Στὸ σκοτεινὸ κοιτῶνα τοῦ κολλεγίου τῶν Πησουϊτῶν», «Λὰ φλὲς», ἔνας χλωμὸς ἔφηβος ξαπλωμένος, ρεμβάζει σιωπηλὸς, ἐνῷ γύρω του στὸ τραπέζι, καὶ στὸ πάτωμα βρίσκονται σκόρπια βιβλία. Τὰ βιβλία ποὺ κλείγουν τὴ μελέτη τοῦ καιροῦ του, ποὺ ὁ μικρὸς ἔφηβος τὰ μελέτησε ὅλα. Χωρὶς νὰ θρῆ τὴν ἀπάντησι ποὺ γύρευε, γράφει ἔνας μελετητής του. Μεγάλος πιὰ τὸ 1629 ἀρχίζει νὰ γράφη τὸ ἔργο του «Ο κόσμος ἢ πραγματεία περὶ φωτός». Οταν ὅμως ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ἐκδώσῃ μαθαίνει γιὰ τὴ δίκη τοῦ Γαλιλαίου στὴ Ρώμη ποὺ ἀνάγκασε τὸ μεγάλο αὐτὸ φυσικὸ ν' ἀποκρηύνῃ τὶς σωστὲς θεωρίες τοῦ Κοπέρνικου. Μέσα στὴν ἀπελπισία του ὁ Καρτέσιος ἀποφάσίζει ὅχι μόνο νὰ μὴ δημοσιεύσῃ τὸ βιβλίο του, ἀλλὰ καὶ νὰ πάψῃ νὰ γράψῃ.

‘Αοτραβηγμένος ζῆ καὶ συλλογίζεται κλεισμένος στὸν ἔσυτό του. Τὸν καιρὸ αὐτὸ δημιουργεῖ ἔνα σύνδεσμο μὲ μιὰ ἀπλῆ γυναικούλα τοῦ λαοῦ, μιὰ ὑπηρέτρια. Τὸ 1635 ἔχει ἥδη ἀποχήτησε ἔνα παιδί. Τὸ 1640 τοῦ πεθαίνει ἡ γυναίκα, πρᾶγμα ποὺ τοῦ κοστίζει πολύ. Στὸ 1637 ὅμως εἶχε φτιάξει ἔνα πολὺ ἀθάνατο παιδί. Τὸ βιβλίο του «Λόγοι περὶ τῆς μεθόδου» καὶ ἀκόμη τρεῖς πραγματείες. Τὰ βιβλία του, μὲ τὴν ἐπανάστασι στὸ πνεύμα ποὺ δημιουργοῦν, ἀποδοκιμάζονται ἀπὸ τοὺς Ισουΐτες καὶ πολλοὺς σοφούς. Νὰ τί γράφει ὁ Πασκάλ:

«Δὲν μπορῶ νὰ συγχωρήσω τὸν Ντεκάρτ. Θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσα πολὺ, μέσα σ' ὅλη τὴ φιλόσοφία του. νὰ κάνῃ δίχως τὸ Θεό.»

Τὸν πολεμοῦν ἀπὸ παντοῦ. Θεολόγοι, καθηγητὲς τῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν. ‘Επανειλημμένα ἀπαγορεύτηκε νὰ διδάσκω-

νται οἱ θεωρίες του. ‘Η προστασία τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τῆς Ολλανδίας καὶ τοῦ πρίγκηπα τῆς Οράγγης κατανούσε ἄχρηστη.

Τὰ τελευταῖα του χρόνια τὰ πέρασε παραδίδοντας μαθήματα φιλόσοφίας στὴ Βασιλισσα τῆς Σουηδίας Χρηστίνα. ‘Εκεῖ ἀρώστησε καὶ πέθανε στὶς 11 Φεβρουαρίου τοῦ 1650. Οἱ τελευταῖες του λέξεις ήταν: «Ψυχή μου, πρέπει νὰ φύγης».

“Ἄς ποῦμε τώρα καὶ λίνα λόγια γιὰ τὴ φιλόσοφία του. Οἱ κανόνες τῆς μεθόδου του εἶνε οἱ ἀκόλουθες:

1) Νὰ μὴ δέχεσαι τίποτε γιὰ ἀληθινὸ, ἐνόσω δὲν εἰσαι ἀπολύτως βέβαιος.

2) Νὰ διαιρῇς τὸ κάθε πρόβλημα σὲ ὅσα τμήματα εἶνε ἀνάγκη γιὰ νὰ λυθῇ καλύτερα.

3) Νὰ διευθύνῃς τὶς σκέψεις σου μὲ τάξι, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα καὶ ἀνεβαίνοντας πρὸς τὰ πιὸ σύνθετα.

4) Νὰ κάνῃς πάντα ἀπαριθμήσεις τόσο πλήρεις κι' ἀνασκοπήσεις τόσο γενικὲς ὡστε νὰ εἰσαι βέβαιος πῶς δὲν παραλείπεις τίποτε.

Μ' αὐτὲς τὶς ἀρχὲς ὁρμητήριο του ὁ Καρτέσιος ἐπιχειρεῖ τὸ μεγάλο ἔργο του ἀνακαινισμοῦ τῆς φιλόσοφίας, θεωρώντας τὸ λογικὸ σὰ μοναδικὴ πηγὴ γνώσεως. “Ἐτσι γίνεται ὁ θεμελιωτὴς τοῦ ὁρθολογισμοῦ. ‘Ο Ντεκάρτ ξεκινᾷ ἀπὸ μιὰ ἀμφιβολία ποὺ τελικὰ μετατρέπεται σὲ βεβαίοτητα. Δὲν ἀνοῦμαι, λέει, ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπατοῦν οἱ αἰσθήσεις μας καὶ ὅτι ἵσως ἔνα ἀνώτερο δὲν μᾶς κρατάει δεσμῶτες σὲ μιὰ πλάνη. Δὲν μπορῶ ὅμως ν' ἀμφιβάλλω γιὰ τὸ ὅτι ἀμφιβάλλω. Μὰ τὸ ὅτι ἀμφιβάλλω σημαίνει ὅτι σκέπτομαι καὶ ἀφοῦ σκέπτομαι θὰ πῆ ὅτι ὑπάρχω. Σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω. ‘Η ἴδεα τοῦ Θεοῦ, λέει παρακάτω ὁ Καρτέσιος, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεό, γιατὶ ἔνα δὲν ὅχι τέλειο δὲν μπορεῖ νὰ γεννήσῃ τὴν ἴδεα τοῦ τελείου δῆτος. ‘Εφ' ὅσον λοιπὸν ὑπάρχει Θεὸς καὶ γι' αὐτὸ εἴμαστε βέβαιοι ὅσο καὶ γιὰ τὸ ὅτι ὑπάρχουμε, μποροῦμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ὑπάρχει ἔξωτερικὸς κόσμος. ‘Ο Θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς περιπαίζῃ κάνοντάς μας νὰ νομίζουμε ὅτι ὑπάρχει ἔνα πρᾶγμα ποὺ εἶνε πλάνη. “Ἐτσι ὁ Καρτέσιος κατέληγε μὲ τὴ φιλόσοφία του στὴν πίστι τῶν πατέρων του. Σὰ φιλόσοφος δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶπε νευριασμένος σ' ἔνα προτεστάντη Ἱερέα πούθελε νὰ τὸν μυήσῃ: «Ἐμένω στὴ θρησκεία τῆς παραιμάνως μου».

“Ἄδικος λοιπὸν καὶ ἀστήριχτος ἥταν ὁ θόρυβος ποὺ σήκωσαν ἐναντίον του οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τῆς ἐποχῆς του. Δὲν ἥταν καὶ τὸν Σπινόζα,

“Οχι, ὁ Καρτέσιος θὰ μείνη στερνὰ δεμένος μὲ τὴ θρησκεία. Τούλαχιστον ὅπως αὐτὸς ἀντιλήφθηκε τὴ φιλόσοφία του, ὁ Θεὸς ἥταν ἡ βάσι της. Χωρὶς αὐτὸν, δῆλα θὰ ἥταν μιὰ αὐταπάτη. Πρόσθετε μιὰ ἀπόδειξι ἀκόμη γιὰ τὴν ὑπαρχή τοῦ Θεοῦ: τὴν ὄντολογική. Γενικὰ μὲ δυὸ λόγια ἔδωσε στὸ κοσμικὸ πρόβλημα τὶς καθιερωμένες λύσεις. Μόνο ποὺ τὸ σύστημά του ἔβαζε τὴ βάσι γιὰ μιὰ παραπέρα ἀνάπτυξη τῆς φιλόσοφίας χωρὶς πιὰ περιορισμούς. ‘Οδηγοῦντες τὸ νοῦ νὰ βρῇ τὰ πιὸ ἐπιστημονικὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἔρευνά του. Καὶ ἡ ἐπίδρασι τοῦ πρώτου αὐτοῦ φιλόσοφου τῶν νέων χρόνων στάθηκε μοναδική. ‘Η φιλοσοφικὴ σκέψη πολλὰ τοῦ ὀφείλει.

Σ. Σ.

Οἱ ἄνδρες νησιώτες “Ελληνες κι' αὐτὸ ποὺ κατοικοῦν στὰ παράλια φοροῦν κοντὶ ἥ μακρυὰ βράκα ποὺ τὴν ζώνουν μὲ φαρδειὰ ζώνη (ζουνάρι). ‘Ἐπίσης ὑποκάμισος λευκὸ μὲ στενὰ μανίκια καὶ γιλέκι ἀνοικτὲ μπροστά. Τὸν χειμῶνα φοροῦν ἐπανωφόρ μὲ παχειὲς γούνες. Στὴν ἡπειρωτικὴν Ἐλλάδα φοροῦν τὴν φουστανέλλα ποὺ ζώνεται κι' αὐτὴ μὲ ζωνάρι, τὸ λευκὸ ὑποκάμισος καὶ τὸ χουσοκέντητο γιλέκι. Τὸν χειμῶνας ἔξ ἄλλου ἥ μάλινη πατατούκα εἶνε ἀπαρίτητη. Οἱ Αρβανίτες φοροῦν τὶς ὑποκάμισοι μίσες ποὺ εἶνε συνδυασμὸς, μπορεῖ νὰ πίνενας. Φουστανέλλας καὶ γιλέκου. Στὴ Μακεδονία παλαιότερα φοροῦσαν οἱ ἄνδρες τὸ ἀντερί. Τὸύτο εἶνε βαμβακερὸ μακρὺ χιτώνας ποὺ κουμπώνεται σταυρωτὰ στὶς στήθος καὶ ζώνεται στὴ μέση. Σήμερα τὶς φοροῦν γέροι, Ισραηλῖτες τῆς Ελλάδος καὶ τὰ μικρὰ παιδιά (ποδιά). Τὴν κεφαλὴν τοὶ “Ελληνας τὴν καλύπτει εἴτε τὸ φέσι ή ἥ μαύρη σκούφια. Στὴν Ελλάδα σήμερα δὲ τὴν βλέπουμε καὶ πολὺ αὐτὴν τὴν ἀνδρικὴ φορεσιὰ, γιατὶ ὑποχώρησε μπρὸς στὴν οἰκονομικώτερη κι' εὔκολόχρηστη φράγκικη.

Τὸ γυναικεῖο ἔνδυμα εἶνε κατὰ τόπου ποικολόμορφο. ‘Άλλα στὴν βαθύτερή τοι μορφὴ εἶνε κάπως ἐνιαίο καὶ δομόμορφο.

Κοινὰ στοιχεῖα τοῦ γυναικείου ἐλληνικοῦ ἔνδυματος εἶνε: λευκὸ μακρὺ ὑποκάμισο ἥ νοικτὸ μπροστὰ στὸ στήθος μὲ μακρὺ καὶ πλατειὰ μανίκια. ‘Ἐπάνω ἀπὸ τὸ πουκάμισο φοροῦν φουστάνι μακρὺ (οἱ γρηγὸς μάλινο καὶ φαρδὺ κάτω, τὴν φανέλλα) καὶ περεκόρμιο ἀνοικτὸ μπροστὰ (τὴν ζακέττα) Φοροῦν ἀκόμη τὴν πλούμιστη ποδιά του ποὺ ζώνεται στὴν μέση μὲ ζώνη τὰ κλειδωτήρια τῆς ὁργυρᾶ ἥ χρυσές καλλιτεχνηματα. Τὸ γραφικὸ αὐτὸ τὸ πουκάμισο γυναικεῖο ἔνδυμα τὸ συμπληρώνει κάλυμμα τῆς κεφαλῆς διαφόρου μορφῆς ἥ ἀπλῆ καλύπτρα (μανδήλα) φέσι μὲ μακρὺ θύσανο. Τὰ καθημερινὰ ἔνδυματα εἶνε ἀπέριττα, τὰ γιορτάσιμα ὅμως ἔχουν πηλοκίλα κοσμήματα, ποὺ τὰ ράπτουν ράπτες ἥ οἱ ἴδιες ο γυναικεῖς. ‘Ἐτσι διακοσμοῦν τὸν ποδόγυρτο φουστανιοῦ, τὴν τραχηλεὶα καὶ τὸ ποικολόμορφο.

Αὐτὸς ὁ λόγος ἔτσι λίγος ποὺ εἶνε δὲ ἔξετάζει καὶ πολὺ τὸ ἐλληνικὸ ἔνδυμα ποὺ εἶνε τὸ ἴδιο τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ἔνδυμα, ποὺ ἀπὸ τοὺς παλαιὸὺς χρόνους ζεσταίνει, με καὶ δροσίζει τὴν ἴδια ράτσα ἔδω στὴν γιαύτη τὴν ἐλληνική. Περισσότερα βρίσκεται κανεὶς στὶς εἰδικὲς μελέτες ποὺ ὑπάρχουν

Γ. ΠΑΠΑΛΙΑΚΟΣ

